

Iz življenja mlade umetnice.

Novela.

Spisala Márica.

olge jesenske večere nas je bila pri Banovičevih večkrat zbrana prijetna družba. To je bila jako gostoljubna rodbina, ki je rada videla vesele obraze, zanimajoč se za vse lépo in dobro.

Marsikateri večer mi je minil tam v prijetni zabavi.

Danes je vse drugače. Stara dva krije že leto dnij hladni gròb; njiju hči — sovrstnica moja, biva od tedaj pri neki teti v stolnem mestu in je nevesta; brat nje, veselják s pravim zdravim humorjem, ustanovil si je pa nedavno svoj dom. —

Nekega dné meseca listopada 1886. leta sem bila uvedena v to ljubeznivo rodbino.

Z Malinko, domačo hčerjo, sedeli sva sicer prej skupaj v šolskih klopéh, a obiskovali se nisva. Slučaj je nanesel, da sem prišla k Banovičevim, kjer me je Malinka srčno vzprejela, obžalujé le, da pridem prav v žalosten čas.

»Nesrečnega gòsta imamo«, dejala je sočutno, »prijatelj mojega brata je tu. Umrla mu je mlada žena. On ostane pri nas, dokler se malo ne umiri, potem se vrne zopet na svoj dom.«

Govorila je to, vodèč me v salon, kjer me je predstavila svojcem in omenjenemu móžu. Ostala sem le malo časa, ker je bilo res vse takó tiho, resno, ali obljubiti sem jim morala, da jih obiščem večkrat.

Skoro potem je bila tam zbrana večja družba. Góvor se je sukal o vsakovrstnih stvaréh in prišel je napósled na umetnosti in umetnike. Govorilo se je o glasbi in o uspehih koncerta neke znamenite umetnice. Ta je hvalil to, drugi drugo, kar povzame besedo Malinkin brat Ivan ter pravi oduševljen:

»Slišal sem strune prebirati marsikatero igralko, ali takó kakor je na klavirji igrala Liljana, takó nisem še slišal, in težkó, da bi še kdáj.«

V tem mi je Malinka zašepetala na uho, da je bila to žena Seljanova, prijatelja bratovega.

»Igrala je«, nadaljeval je mladi Banovič. »da ste slišali nje igranje, zdaj kakor srečne odmeve iz otroških let, zdaj burno in nemirno, kakor je burno poznejše življenje; potem nežno in tiho kakor

sanje ljubeče déklice in zopet poskóčno, veselo in ognjevito kakor strastni ples rjave Neapolitanke in končala je bolnó, da se je slišala melodija kakor jok in vzdih potrtega srcá. To vam je bila, gospóda moja, umetnica vredna tega imena, dasi se ni tiskalo nje ime in ni napravljala koncertov, a to je bila óna, katero bi bil poslušal v jednomèr.«

Zanimala me je ta Liljana in večkrat sem prosila Malinke, da bi mi kàj več povedala o tej osebi, ki je, dasi umrla, vendar še živela v tem krogu.

Znala ni mnogo in me vedno tešila s tem, da si izprosi od nje soproga knjižico, kamor vé, da je pokojnica zapisala najzanimivejše podatke iz svojega življenja. Vsakokrat je bilo prvo moje vprašanje: »Si li dobila knjižico?«

Dolgo, dolgo sem dobivala v odgovor le kratki »Ne!« in potem ta ali drug izgóvor.

Počasi sem na to skoraj pozabila in Malinke nisem več dražila s tem vprašanjem.

Nekega dné, ko sem se najmenj nadejala, priskače mi Malinka naproti in objemši me, pravi skrivnostno:

»Imam, véš, tisto knjižico; zdaj vem tudi lahko, zakaj mi je ni hotel posoditi. Zanimalo me je in tebe bode gotovo tudi, ali, Mária, obljubiti mi moraš, da jo prebereš sáma, čisto sáma, in da Seljanu ne pokažeš, da kàj véš.«

Znalo se je na Malinkinem vedénji, da ljubi Seljana in pri njem tudi, da ne zahaja vsak dan v hišo samó zaradi nje brata.

Izprosila je záme óno knjižico in v nastopnih vrsticah podajem vse, kakor je napisala umetnica sáma. Izpremenila sem le imena in kraje, — saj ti so in bi bili brez pomena — za drugo pa sem si pridobila dovoljenje.

Evo vam Liljaninega dnevnika!

I.

Ono grdo, gostó obljudeno predmestje je kraj, do katerega seza moj spomin.

Stanovala sem z roditelji svojimi v drugem nadstropji stare umazane tržaške hiše. Mati moja je z ljudmí malo občevala in tudi mene ni puščala med otroke na ulice.

Živeli smo skromno dan za dnevom, ne izvzemši praznikov; danes je bilo vse takó, kakor včera, jutri bode zopet vse takó, kakor danes. Umevati nisem torej mogla, zakaj so me otroci in tudi nekateri odrasli ljudje nazivali »princesinjo«, ker sem bila vendar uboga kakor oni.

Pozneje sem šele zvedela, da sem si pridobila to ime, ker se nisem družila ž njimi. Zvedela sem tudi pozneje, da nisem ugledala tukaj belega dné, ampak nekje na Hrvaškem. Pravila mi je mati, da imam bogatega deda in bábito ter jedno bogato teto. Če sem je vprašala, zakaj je samó ona uboga, odgovorila mi je kratko: »Zató, ker je tvoj oče ubog.« Dorasla sem toliko, da sem mogla v šolo. Ko so me otroci dobili sámó idočo v šolo ali iz šole, bili so v svojem življi. Kriččč in dražčč so tešili svoj srd náme. Večkrat sem prijokala domóv, in tožila materi svoji, toda vidčč, da ji je nekolikokrat hudó délo, molčala sem v prihodnje.

Ko sem jela razumevati, izrazila sem večkrat željo roditeljem svojim, da bi šli iz ónega predmestja, kamorkoli, le stráni iz óne gnéče, od ónega ljudstva! Ni bilo mogoče.

Oče moj je bil ubog pisár. »Gospod« so ga nazivali in meni se je tudi takšen zdel; saj ni imel kakor drugi možjé v delavskem predméstji žuljavih rók ali od apna bele obleke.

Kaj je to »pisár«, razumela sem šele tedaj, ko ga ni bilo več, ko sem razumela Stritarja, kaj je to: »v gospôski suknji hlapec«.

Bolehen je bil, težkó je sôpel in težkó hodil. Zató nismo smeli, nismo mogli stráni iz ónega zaduhlega kraja, polnega hrupa in krika, ako nismo hoteli pospeševati bolezni ubogemu očetu, ki je imel svojo pisárno tam blizu nekjé.

»Corso« so v Trstu vélike ulice, véliko mestno šetališče. Kakšen razloček med jednim in drugim koncem teh ulic!

Jeden te pripelje na »Véliki trg« med lepe, drage palače, med omamno vonjávo dragih cvetlic, ki se tù prodajejo, med prve meščane, med prevzetne gospé, med našopirjene šivilje.

Drugi konec je zajedno začetek ulic, ki so vedno polne gibanja, življenja in kričanja nižjega ljudstva. Po teh ulicah prideš obrnivši se na desno, v prej opisano predméstje.

Tù so mali trgi in glasno vpitje prodajalcev in prodajálk; velika, glasna hvala malovrednega blagá. Pred loterijo kúp starih žen upog-njenega života, zagorelo-vélega obraza, jedna gleda od blizu, druga zdaleč usodepolne številke, rešetá sanje in ugiblje, kakó in kaj naj bi igrala, v tem ko se tretja tam ob stráni jezí in kričí, da je hotela te in baš te številke staviti, katere so vzdignili, ali da jo je ta ali óna pregovorila.

Srečaš tod tòlpo mlajšega ženstvá, strastnih očij, rdečega, polnega obraza, na katerem ni mesta sramežljivosti. Tù se sujó, smijó, jezé in grozé, a če ugledajo osebo, boljšo od sebe, spusté se nánjo z

burkami. Čuteče srce se stisne ob taki priliki od groze in pomilovanja in ustna rekó nehoté: »Izgubljena bitja, izgubljeno življenje!« — Brezposelni mladeniči bijejo »žogo«, igrajo s krajcarji in nadlegujejo mimogredóče ljudi. In otroci! Teh je na vsakem óglu polno, polno! Tam se igrajo, prepirajo, tepó, jočejo in so zopet dobri ter se zopet igrajo.

Med to drháljo, v tem žalostnem predméstji smo stanovali mi.

Ubogi smo bili, ali ko smo na večer sedeli po skromni večerji skupaj — takó zadovoljno in mirno — bili smo vendar najsrečnejši ljudje.

O poletnih popóلدnevih in večerih je sedelo v našem predméstji veliko in malo na ulicah pred hišami. V naše stanovanje góri je zvenélo tedaj vpitje in smeh, vrísek in krik igralcev na »tombolo« in jok otrók.

Po končanih hišnih opravkih je vzela mati moja šivánje, pomeknila mizo k oknu, pred katero je dorasel velik kóstanj z dvorišča, jedino drevó, katero sem videla s svojega dóma.

Mati je šivala, jaz pa sem brala, razlagala in pogovarjala se z materjo.

Večkrat sva se ozirali na nasprotno hišo, če solnce še obséva visoko streho; želeli sva obe večera in prihoda očetovega.

In kakó se je mati tedaj izpremenila! Ves dan je bila resna, nikdar se ni zasmijala; brala sem vedno na nje obrazi skrbí in žalosti, ali ko je na večer prišel oče domóv, tedaj je bila druga.

Nasmihajóč se mu je šla naproti, večerjo mu je pripravljala nasmihajóč se. Védla se je zvečer takó, kakor bi ne bila ves dan ničesar delala, ničesar ne skrbela. Očetu, ki je nosil do vrat našega stanovanja mračne gubé na lici, razvédril se je obraz in jaz sem bila tudi takó vesela!

Sedeli smo v mali, vedno čedni, s potrebnim pohíštvom opravljeni sobi. Jaz sem šivala svoji púnčiki obleko, mati je krpala perílo, oče pa je nama kàj pripovedoval.

Ko je mati rekla: »Liljana, pojdi spát!« tedaj sem poljubila svoje roditelje in šla v svojo posteljo, onadvá pa sta navadno še dolgo bedéla.

Lêgla sem srečna, a ko sem se vzbudila, že ni bilo več očeta domá in mati je bila zopet resná in tožna, takó, da se mi je zjutraj zdelo, da sem o lepem večeru le sanjala.

Imela sem za sábo dvanajst let. Oče je bil od dné do dné slabjši, mati od dné do dné bolj pobita. Sklenilo se je, naj bi jaz ne hodila več v šolo, ampak s šivánjem pomagala rodbini. To je bil záme hud udarec.

Imela sem za glasbo posebno veselje, posebno nagnjenje in veliko nadarjenost. Ko sem bila še manjša in sem kje ugledala klavir, dejala sem materi: »Mamá, kupi tudi meni táko, videla bodeš, kakó bodem jaz znala!« In pokazala sem ji po mizi, kakó bi igrala na klavirji.

Zadnje dve šolski leti mi je bila usoda mila. Sprijateljila sem se z neko svojo součenko, ki se je učila glasbi. Ko so nje bogati roditelji videli, kakó me ta umetnost veseli in ko so spoznali talent moj, dovolili so, da sem se učila ž njih hčerko vred ter takó pomagala tudi nji.

Tudi moji roditelji so spoznali napredek moj, ali spoznali so tudi, da je nadaljevanje v tem pouku nemogoče. Takó so bile uničene moje sanje, da bi kdaj igrala takó lepó, kakor učiteljica prijateljice moje, da bi tudi jaz druge učila.

Stanje očeta mojega se je shujšalo takó, da ni več mogel v pisárno. Nastopili so tožni dnevi, brez srečnih večerov. Z materjo sva delali pozno v noč — a kaj sem jaz mogla pomagati?

Nekega dné sem videla, da je mati jokajóč pisala list in čez teden dnij se je oglasil pri nas pismonos, kar se je redko, redkokdaj zgodilo.

Oče ni več mogel iz postelje, mati pa se je hipno postarala za deset let.

Bilo je jeseni. Burja je zvižgala v óknih, rmeno listje je padalo raz kóstanj na dvorišče.

Oče je spal. Lahno sem stopila k njemu in se zagledala v njega suhi koščen obraz. Ne vem, kakó dolgo sem stala takó; čutila sem vso nesrečo našo in pričela jokati. V tem se vzbudi, njega mile temne oči se ustavijo na mojem obličji.

»Liljana«, pravi, »stopi bliže! Pametna si zadosti, da si že uvidela sama, da ne bodem več dolgo živel. Mirno bi se ločil, ko bi le védel, da bodeš ti z materjo preskrbena. Ko bodem to védel, da je tebi in materi tvoji zagotovljena prihodnost, ločil se bodem brez težáv. — Kakor že véš, mati tvoja je bogate rodbine. A hudi so nánjo vsi in ji še niso odpustili, da je slušala svoje srce in se poročila z máno, ki nisem imel ničesar. Mati tvoja, pridna žena, bala se ni njih pretenja, zanašala se je náme in na marnost svojo. Upala sva boljšega, a mene je usoda preganjala neprenehoma. Vender se nisva v štiri najstih letih obrnila do brezsrčnih bogatinov; živela sva ob svojem zaslužku kakor sva mogla. A zdaj sva se morala zatêči v njih jedino zavetje, ako nisva hotela umreti in ti z nama. Poslali so nam denarja, toda nijedne tolažilne besede, ko so pač znali, kakó nam je hudó. Sedaj,

Liljana, moramo prositi in to mi je hudó, a prositi moramo, da vaju vzprejmó v svoje varstvo po moji smrti. Pisala bode mati in prosila, da te podpirajo samó takó dolgo, da si bodeš lahko sáma služila svojega kruha. Izučijo naj te v glasbi in potem se nastaneta samí z materjo in ti živiš njo in sebe. Pridna bodi, Liljana, kakor do sedaj, ljubi svojo mater in spoštuj ljudi, s katerimi bodeš kmalu združena!»

Takó mi je govoril oče; jaz sem ihtela in ko je mati vstopila, pogledala me je svarèč, češ: čemu žalim očeta z jokom.

On jo je umel, nasmehnil se ji tožno in zrl nánjo takó milo . . .

Tretji dan potem sem jokala z materjo pri mrtvem očetu.

Zimo sva preživelí še v Trstu, na pómlad pa sva odšli v Zagreb k roditeljem matere moje.

Tedanje življenje moje je bilo takó jednakomerno kakor pred očetovo boleznijo.

Moj stari oče je umrl skoro potem, ko sva midvé došli.

Hud je bil in jako siten, a to me ni takó bolelo, kakor da je mater takó preziral. Po njegovi smrti je bilo bolje; stara mati je bila dobra, mene je ljubila in materi moji je odpustila vse.

Hodila sem še nekaj let v šolo, toda v tem se prav pridno učila godbi in petju ter se napósled posvetila le tema umetnostima.

Poučevala sem tù in tam že prej, toda z devetnajstim letom sem prejela šele prav dobro izpričevalo za poučevanje v klavirji in petji.

Skoro potem je umrla stara mati, ki je bolehalá ves čas, kar sem jo poznala, in midvé z materjo sva se napravili zopet v Trst.

Drugih sočutnih ljudij tam nisva imeli.

Sedaj se je pričelo záme šele pravo življenje, življenje časih veselo, časih žalostno, skrbi polno in zopet prijetno življenje, iz katerega sem posnela imetnejše dogodbe.

II.

Dné 4. vinotóka leta 1884.

Pravijo, da imam posebno srečo. Prišla sem šele v Trst, pa sem takó obložena z delom. Komaj mi ostane kaka urica prosta. Koliko družih si želi zaslužka! Dan na dan se katera oglašá v časopisih. Sem li res porojena pod srečno zvezdo, je li naključje ali dobro izpričevalo?

Dné 28. vinotóka leta 1884.

Grofica de Monte mi je poslala svoj parfumirani biljet. Nje hčérka Dijana bode moja učenka. Rodbino to sem poznala še otrok in vem, da bode Dijana kakor vsi razvajeni otroci. Pot v to hišo mi bode menda najtežavnejši od vseh. Mogoče, da se pa vender motim.

Dné 2. listopada leta 1884.

Oh, to je bil strašno žalosten dan! Celó nebó se je zdelo, kakor bi bilo obleklo žalno obleko. Uboga mati! Dasi že takó dolgo, bila je danes neutešna, ko sva polagali očetu venec na grob. Velika množica je bila na pokopališči; za okó velika slika béde. Moj Bog! Koliko sirot, vdóv in neutešnih mater je tam pretakalo solzé! A najbolj v srce mi je segel pogled na možá. Mlad in čil je stal tik visoke nagrôbne piramide, katero je oklepal z desníco ter s suhim očesom zrl pred sé. Kdo je li tam ležal? Komu je bila posvečena ta bolest?

Dné 19. listopada leta 1884.

To so grofovi čudni ljudje! Ko bi znali, da jih takó preprosto zapisujem! In čudo — kakóva sem ž njimi. Kdo vé, kolikokrat so si že dejali: »Kakó visoko se drží uboga plebejka!« Res je, njim nasproti nosim glavo po konci — prav zató, ker menijo, da mora pred njimi vsakdo pasti na kolena in da jih malo jezim s svojim plebejskim ponosom. Da sem jim ponižnejša, poteptali bi me, takó sem si priporila respekt. Njih Dijana je mnogo trša od Ane trgovca Črniča. A Dijana me pa vender uboga, ljubi menda ne; pa je tudi prav!

Dné 4. grudna leta 1884.

Tù je lepó stanovati. Oddaljeni sva od mesta še ne četrť ure. Skromna hišica sredi dobrih njiv in vrtov ter visocega drévja, res lepó za poletje, ali zdaj je četrťinko ure dolgi pot vender malo predaleč. Rajša se pa tudi po zimi tù žrtvujem, nego da bi vse leto stanovala v mestu. Vozim se navadno s »tramvayem«, baš včeraj sem mislila: Vozim se vsak dan, vsak dan je toliko ljudij, toda vsak dan drugi novi obrazi, samó — jeden je gotov tù vsak dan okoli desete ure.

Dné 20. grudna leta 1884.

Strašno vreme! Burja brije in sneg naletava. In vender sem morala iz gorke postelje, morala vèn v ledeni zimski dan. Oh, skoro sem tačas zavidala bogate dame, ki sedé v topli sobi ter gledajo v grozno vreme! Pa »kakó se dolgočasim!« vzdihujejo. — Kakó sem bila danes nerodna! Ko stopim iz vozá, pade mi zavitek novih skladeb za klavir iz rók; komaj mi óni »neznanec« to pobere, pade mi dežnik. Zahvalivši se naglo mu ga vzamem iz rók, ne da bi ga pogledala in vsa zardela izginem v durih Montejeve palače. (Dalje prihodnjič)

Posebni ljubitelji lepó rejenih žensk so Arabci in to že od Mahomedovih dnij. Mahomedova soproga Aíša je bila pravi »monstrum« rejene ženske in pri popisu ženske lepote navajajo Arabci tudi nje netjakinje, s katero se v debelosti ni mogla meriti nobena druga. Ta arabski ukus se je z arabskim gospodstvom razširil po vseh podklonjenih deželah. O Mavrih pripoveduje Mungo Park, da se jim zdé lepé le óne ženske, ki odtéhtajo velbloda. Tudi Mavri so jih pitali z mlekom, z velblodjim mlekom, ki so je morale déklice rade ali nerade uživati v velikanski obilici. Če ni šlo zlépa, sezali so po palicah. Arabci v Senegalu pošiljajo svoje dame v kraje z mastnimi pašniki, kjer ima živina boljše mleko nego v domačiji. Semkaj v réjo dane odebelé se nenavadno in se vračajo take v veliko veselje željno pričakujočih jih domačinov.

Jednako rejenost zahtevajo od lepih ženskih tudi Indi; že zapovedi kralja Manu priporočajo ženinom, naj gledajo pri izbiranju nevest na to, »da je hója gracijozna, kakor óna mladega slóna.«

Kitajci pa so nasprotnega ukusa; lépim Kitajkam ni smeti biti rejenim, marveč oné so tem lepše, čim šibkejše in nežnejše so; moški pa se radi odebelé in so ponosni na to pridobitev.

Toda dovolj! Antropologu so taka opazovanja jako zanimiva, ker mu dokazujejo, da se nekatere šege nahajajo pri národih, ki stanujejo daleč, daleč drug od drugega; dokazujejo mu, da so nekatere šege svojstvo vsega človeškega rodú, naj so národje že izobraženi ali neizobraženi.

Iz življenja mlade umetnice.

Novela.

Spisala Márica.

(Dalje.)

Dné 24. grudna leta 1884.

Kakó si upam, kakó morem iz hiše v takim vreméni?« vprašali so me Montejevi in se čudili.

»O«, dejala sem, »to je meni ljubó, dobro sem oblečena in dobro mi dé, ko mi ta ledena burja brije v obraz, takó oživljeno in svežo se čutim. In snegá! Tega se veselim kakor otrok. Tekati po njem! Ni lepšega! Kaj treba, da oni vedó, da komaj

stojim na nogah, takó me vánje zebe, da prste na rokah komaj čutim? Kaj treba, da vedó, da je tudi meni hudó, iz gorke sobe na mrzlo cesto? Da bi me ti ljudje pomilovali? Za nič ne, da bi za menojo dejali: »Ubožica, v takem mora vènkaj za vsakdanjim kruhom, no, pa saj je takó ošabna!«

Po lekciji so mi iz pomilovanja gotovo pripravili kozárec čaja, a hitela sem od tam, izgovarjaje se, da sem že takó zamudila.

In hitela sem k Črničevim in tam sem z veseljem sprejela gorki zajutrek. V slast mi je bil takó prijetno v tej ljubeznivi družini!

Dné 30. grudna leta 1884.

Kakó me jezí! Prvikrat v svojem življenji sem se ustavljala volji matere svoje in še se kesam, da sem se ji udala.

Prejela sem listič grofice Montejeve. Vabi me na Silvestrov večer, ker napravi domačo zabavo v čast došlemu sínu.

Jaz sem na prvi hip dejala, da ne, ali mati mi je jela prigovarjati, pričela govoriti o uljudnosti, zameri in kaj vem, kaj še vse.

»Saj vem, čemú me vabijo,« dejala sem nejevoljno, »da bi zabavala ves večer z igranjem nje in njih sina, katerega takó hvalijo.

Mati je čudna! Ta večer iz hiše! Bodisi, materi na ljúbo!

Dné 1. prosinca leta 1885.

No, sedaj sem videla tega ljubeznivega sinčka, gizdavega částnika. Vedela sem, da bo takóv.

Veliko nas je bilo, toda nijedna oseba vse družbe mi ni prirasla k srcu, nijedna vzbudila zanimanja. Vsakdanji ljudje, vsakdanji obrazi. Vse brez izraza, brez čuta.

Igrala sem, kar me najbolj veseli — nekaj Chopina, Weberja in nekaj Wagnerja, a hladno so poslušali vsi. Ko so pa hoteli plesati, začela sem plesne komade in hvale ni bilo nì konca nì kraja. »Takó taktno, takó precízno!«

Pri večerji mi je sedela Diana na levi, Rihard, došli brat, pa na desni stráni. Ker sva govorila o glasbi, vprašal me je, kakó Diana napreduje in čudil se je odkritosrčnosti moji; zdelo se mu je nemóžno, da bi je ne povzdigovala v deveto nebó, samó zató, ker je Montejeva.

Pomiloval me je, da se morem takó trdo boriti za življenje, a jaz sem njegovo pomilovanje hladno odbila, rekši, da je to moje veselje, moj ponos, ker živim s pridnostjo svojo mater in sebe.

Neka póstarna dama je pričela z mano pogovor o zimskih nóšah, in kaj mislim, kakó naj si napravi svojo novo obleko. V tem je

družba vstala in se poizgubila po sobah. Jaz sem se vender rešila pogovora s póstarno damo in odšla v malo stransko sobo. Glava me je bolela, nejevoljna sem stopila za gósta zagrinjala in gledala na medlé svetilke po ulicah.

Skozi sobo je prišel Rihard s tovarišem, katerega nisem poznala. Zadovoljna sem bila, da me nista ugledala, šla sta dalje ter se pri vstopu v drugo sobo ustavila in zavijala cigarete.

„Kaj praviš o učiteljici moje sestre?“ vpraša Rihard svojega tovariša.

„Lepó deklè, ali ne zdí se mi, da bi ji bil ti po volji!“

„Kaj ne? No, bodemo videli! Vsak večer mora biti tù in videl bodeš, kakó se meni skoro ukloni ta ošabnost!“

„Dobrega uspeha ti želim na obilo; škoda je pa vender, da nima ta ónih trideset tisoč namesto tvoje graške Sabine.“

„Jaz vzamem tam le trideset tisoč; kaj morem zató, da mi pride še óna za naméček?“

Tedaj sta izginila v drugo sobo in jaz sem z zaničljivim posmehom zrla za njima . . .

Dné 4. prosinca leta 1885.

Kakó je vender človek čuden! Ko sem ugledala, prebudivši se, jasno nebó in kakó je zimsko solnce takó dobrodejno obsevalo golo prirodo, kakó se je danes zdelo vse oživljeno in v moji sobi takó živahno, jezila sem se. Prespala sem takó nemirno to noč in zjutraj sem se vzbudila prav nejevoljna.

Vihar, nevihta, burja, sneg, ko je vsa priroda prav razburjena, ta kega vremena sem si želela to jutro, a solnce sije takó ljubo in nijedna vejica se ne gane. Prirodi je pač malo do moje sreče ali nesreče . . .

Dné 8. prosinca leta 1885.

Ako bi ne bilo tega sitnega deževja in velicega blata, gotovo bi ne stopila v tramvay, ko sem videla, da ni družega prostora nego za samó jedno osebo poleg — njega. Čuden človek je to. Če sem še takó daleč od njega, čutim pogled njegovih velikih temnih očij na svojem obrazu, opazim pri njem neko veselje, ako vstopim; ali če ga pogledam, obrne brzo svoj pogled na kakšen drug predmet. Danes je on izstopil, a jaz sem se vozila dalje in ko je bil že med množico, zrla sem še dolgo za njim in spoznala med drugimi njega vzneseno, nenavadno lépo rast, in ko je na oglu krenil v stranske ulice, tedaj se je še jedenkrat obrnil in videla sem óni čudni globoki, takó resni, takó mili pogled njegov. Čutila sem, kakó mi stopa rdečica v lice.

Dné 18. prosinca leta 1885.

Moj neznanec je sedaj moj znanec.

Imela sem „uro“ pri Črničevih in mamá je prišla póme. Povabili so naju v drugo sobo na kavo, kjer je bilo še nekaj družbe. Vstopivši se mi ustavi noga — tam pri mizi je sedel moj znanec iz tramvaya. Ne vem, če se je zapazila moja zadrega med kratkim predstavljanjem. Ime mu je doktor Stranski. Kmalu sva se pogovarjala kakor stara znanca o najinem srečanju in poznanji po vidu. Ko mi je mamá dejala hrvaški, da bode treba oditi, vzkliknil je vesel:

„Vi govorite hrvaški?“

„Kakó pa“, dejala sem, „saj sem Hrvatica.“ In zopet sva si segla prijateljski v roké, ko mi je povedal, da je i on Hrvat.

Ko je ljubezniva Črničeva družina videla, kakó se družba lepó razumeva in kakó je vsakemu žál oditi, povabila je gospá vse na soboto večer.

Črnič pa se je obrnil k Stranskemu ter dejal: „In ti, Milutin, ne pridi mi vdovec, da ne bodeš takó hitro odhajal, izgovarjaje se, da te soproga čaka.“

Dasi tega nisem vedela, vender me ni iznenadilo. Ločili smo se prijazno, srčno ter obljubili priti v soboto.

Dné 23. prosinca leta 1885.

To je bil lep večer! To je bila pač druga družba nego pri Montejevih. Če bi hotela opisati ves večer? A najlepše, najprijetnejše mi je bilo njegovo govorjenje, in koliko sva govorila!

Njega soproga je ljubezniva, skromna, udana žena. Iz vsega se vidi, da je skrbna gospodinja, pridna soproga in srečna mati. Jedino devetletno hčerko ima in ta je nje veselje, nje sreča, nje biser.

Ona sama se zdí starejša negoli je, ker ne more biti baš zdrava. Tožila mi je, kakó se upeha, kakó težko diše, ako mora malo hitreje ali odveč hoditi. Govorila mi je o hiši, o dômu takó, kakor zna samó pridna gospodinja. V stánu bi bila osrečiti óno vrsto móž, kateri takó radi poudarjajo, da je žena samó za to in le za to, ter je ne spoznajo vredne, da bi ji odkrili svojih skrbij, svojega posebnega veselja ali svoje posebne žalosti, ker imajo za to že svoje zaupne prijatelje. A njega menda — takó mislim — njega težko osreči taka žena. Pa zakaj mislim to? . . .

Tudi sinoči sem igrala nekaj klasičnih komadov; gospá Stranska je hvalila mojo spretnost, gospod in gospá Črničeva čut, s katerim sem igrala; on je pa samó z glavo zadovoljno prikimal, ko sem končala.

Kramoljali smo prav domače; razpravljali o vsem in peli; zdajci vzklikne Anin oče:

„Vsega smo poskusili, samó plesali še ne. Ti, doktor, slú! si nekđaj za izvrstnega plesalca.“

„Nekđaj že, ali zdaj že dolgo ne plešem,“ odreže se ta.

„Bode že, bode že!“ ugovarja mu Črnič, in jaz velim Ani, naj pokaže, kaj zna, ter naj igra najnovejši komad, ki se ga je učila.

Prav sramežljivo je stopila domača hči h klavirju, saj je bil ta nje prvi nastop pred drugimi, igrala je do zdaj samó pred máno.

„No-o?“ dejal je trgovec doktorju.

„Dobro, zaplešem, ali gospá tvoja mora z máno, časih sva dobro šla.“

Gospá Črničeva se je hitro utrudila, saj ni bila več mlada in vitka celó ne.

„Sedaj je pa še gospodičina Liljana,“ dejal je gospodar.

Ne vem zakaj, toda stresla sem se po vsem životu, ko je stopil k meni. Kadar je Ana pričela óni majestetični vstop v „Donauwellen“, dël je nalahko roko okrog mojega pasú in v hipu sva se zavrtila v sobani.

Vse je izginilo mojim očém. Čutila sem na čelu le njegov gork dih in okoli pasú le njegovo nekoliko tesneje objemajočo roko in čutila sem se lahko, takó lahko, da bi bila plesala dalje brez konca in kraja.

Hvalili so najin ples in najino vztrajnost, češ: takó dolgo sva plesala, a meni se je zdelo, da je Ana skrčila komad.

Materi se je mogla nekoliko čudna zdeti moja ognjevitost o tem večeru, kajti gledala me je takó predirajoče, kadar je rekla: „No, lepó, domače je že bilo, ali ti vender malo pretíraš.“

Dné 24. prosinca leta 1885.

Ljubeznivi oficirček grof Monte je res mož-beseda. Vabi me, a jaz sem mu že vsakikrat odrekla. Rajša spim, nego da bi šla v óno družbo, saj v spanji sem takó srečna! A jenjati le neče. Danes pa je grofica poslala vabilni listič. Morala bodem iti, obljubila sem materi, ali ne več nego jeden sam večer, samó nocoj.

Dné 25. prosinca leta 1885.

Zopet je bilo zbrane več družbe, toda uprežena nisem bila, kakor zadnjič pri klavirji — mlad částnik je bil vedno kraj mene, dasi sem skoraj vse, kar je on dejal, odločno pobijala.

Videla sem pomembne poglede ónega částnika, s katerim je Monte zadnjič takó modroval, toda umela sem jih samó jaz.

Želela sem si, da bi me silili h klavirju, ker mi je vse drugo že presédalo.

Pozno šele so me naprosili, naj pójem.

Ko sem končala, stopi k meni Rihard. „No, gospodičina,“ reče, „to se pravi čutiti, kar se izreka! A izdali ste se s tem petjem. Takó iz srca ne more peti taci pesmij, kdor ni v takem položaji.“

Zadovoljno je opazoval na lici mojo rdečico, ki mi je pa bila šinila v obraz že med petjem, in se pri tem nagovoru še podvojila.

„Jaz bi rad jedno teh hijacint,“ dejal je kažoč na lepo razcvetelo hijacinto v pozlačenem košku na steni.

„No, saj so Vaše,“ sem dejala; „vzamete lahko vse.“

„Ne takó, iz Vaših rók bi rad jedno. Utrgajte in dajte mi, prosim Vas!“

Nasmehnila sem se mu prav zlóbno, ali odgovorila nisem, ker je baš stopil k nama njega prijatelj in se poslovil.

„Takó, gospodičina,“ dejal je po prijateljevem odhodu; „Vi se mojim najsvetejšim, najdražjim čustvom smeje? O Vi pač ne znate, ali pa vender dà, ako sodim po prejšnjem Vašem oduševljenji.“

„Česa, da ne znam, menite?“ vprašala sem ga zroč mu zvedávo v obraz.

„Kaj se pravi ljubiti in biti v negotovosti.“

„In Vi znate? Umejete li Vi, kaj je ljubezen?“

„Odkar sem Vas ugledal, dà! Od takrat je to najlepša moja misel, najprijetnejši moj čut.“

„A jaz poznam za Vas še slajši, še mikavnejši čut.“

„In ta bi bil?“

„No, jaz samó mislim takó, kakšen kupček zlatá za kakih tri deset tisoč — recimo.“

Nekako prestrašeno me je pogledal, vender se hitro spomnil, da je nemóžno, da bi znala, ker ni nikdar zinil o tem, nego na samem s svojim prijateljem.

Mislèč torej, da sem rekla to kar takó po naključji, bil je hitro prejšnji in nagnivši se bliže k meni dejal očitajoče:

„Torej me Vi nečete umeti?“

„Jaz Vas ne morem; umela Vas bode druga bolje kakor jaz že umevam družega.“

Takó sem se ga odkrižala in videla še, kakó se je ugriznil v ustnice, potem sem pa šla k ostalim gôstom.

In danes sem vesela, četudi sem legála . . . Morda pa tudi — ne . . .

Dné 30. prosinca leta 1885.

Ti dóbra, ljubezniva gospá Stranska! Pisala mi je takó ljubó, takó presrčno, kakor bi se poznali že deset let. Učila naj bi nje hčerko. Zakaj mi ni doktor pisal? Saj me je slišal on igrati še prej.

O, kakó ga še bolj spoštujem, da me ni on k temu pozval in prepričana sem, da tudi ženi svoji ni on rekel, naj piše meni. In skoraj mi je žal, da mi ni on pisal; njemu bi bila lahko odrekla, nji ne smem, ne morem. Hoditi v njiju hišo? Pa odločila bodem uro táko, kadar ga ni domá. Veselim se takó drage mi hčerke njegove.

Dné 2. svečana leta 1885.

Vse jutro je mêlo, popóldne se je pa zvédrilo. Komaj sva z materjo stopili na pot, ugledali sva pogreb, a kakšen! Duhovnik, štirje črni možje z rakvijo; za njo pa sámo stara žena z otročičkom v naróčaji. Jokala sta obá, starka menda po hčeri, otrok od hudega mraza. Ko sva pa prišli v mesto, morali sva v jednih vélikih ulicah čakati, da mine dolga vrsta kočij, ki so se peljale tudi za mrličem. Velik voz samih krasnih vencev sta vlekla dva konja pred lepim zlato-črnim vozom.

Dné 6. svečana leta 1885.

Danes je bila prva ura pri Stranskih. Sáma ne vem, kaj čutim po ónih stopnicah, vse se mi zdi drugo, negoli drugod.

In Ljudmila? Oh, to je otrok takó mil in jaz sem srečna, da je moja učenka.

Gospá me je hotela zadržati, naj še malo počakam, da bode kmalu doktor tù, a čakala nisem, še prav hitela sem od ondot.

Dné 12. svečana leta 1885.

„Blagor njim, ki so ubogi v duhu!“ dejala sem si s svetim pismom, skladajoč baš prinesene cvetlice v šopek, misleč na Rezo.

Dekla je to v sosedovi hiši. Ko sem šla danes tjà po malo cvetic, začela mi je vsa srečna praviti o svojih ljubčkih. Kakó srečna je pravila!

„Veste, gospodičina, rad me ima in jaz sem takó strašno vánj zaljubljena. V nedeljo sem mu plačala liter vina in še ga bodem, dejala

sem mu, da me bode le rad imel. Komaj čakam, da ga vidim, a ponednevi neče k meni in tudi v krčmo gré le zvečer.“

In hitela je vsa srečna pripovedovati o svojem Mihci.

„Pa tudi óni drugi hodi za máno“ (kdo, ne vem) „ali jaz se držim rajša tega, ker ta bi me utegnil še vzeti, ta!“

„Delam naprej in naprej, vender, verjemite mi, ničesar nimam, vesela sem pa vse jedno, da le morem njemu kàj dati.“

Takó je klepetala in vsa zmedena preslišala, kakih róž še želim.

Uboga Reza! Ako bi vedela, da se le šálijo „čestilci“ tvoji s tridesetletno devico in da hočejo le denarja od tebe! A ona je srečna, srečna v mislih, da je ljubljena — in toliko, da je nisem zavidala.

Dné 20. svečana leta 1885.

Ljudmila dobro napreduje. Ima talent in voljo, a danes ni znala svoje naloge. Vprašaje jo, se je li naučila, povésila je nekoliko plavokodrasto glávico, ugriznila v spodnje ustno z zgórenjimi zóbcí, pogledala me od strani takó milo proseče ter tiho rekla: „Ne!“ Kaj sem hotela? Najrajša bi jo stisnila v svoj naróčaj — saj sem videla njegove očí, tisti njegov nepopísni pogled — ali nisem smela. Zapretila sem ji s kazalcem in dejala: „Ljudmila!“

Dné 25. svečana leta 1885.

Monte je odpotoval. Po zadnjih dogodkih sva se videla samó nekolikokrat, a šla sva s kratkim pozdravom drug mimo drugega. Grofíca kàj žaluje za njim in po njega družbi.

Vprašala me je, kakšen se mi zdi; odgovorila sem ji, da sem malo ž njim občevala. Ustregla ji nisem, ker nisem prešla v dolgo, dolgo hvalo.

Dné 28. svečana leta 1885.

Če le ni prehudó, hodim v mesto, ker vem, da se gotovo srečava. On je zmeraj isti, govóri rad, razpravlja in dokazuje mi prav indiferentno; le ko izstopi, tedaj ima za mé óni dolgi, dolgi, mili pogled.

Dné 8. sušca leta 1885.

Oh, kakóvo vreme! Ne bližajoča pomlád, ampak zdí se prav pozna jesen. Iz oblakov lije dan na dan; zdaj je sicer nehalo, a sliši se óni jednakomerni »tik, tik« izpod kápa.

Ti temno-sivi oblaki, ki se vlačijo takó leno pod nebom, ta pólu-tema pokvarijo človeku vso dobro voljo.

Čutim se danes takó nesrečno, takó brez vsacega veselja. Še iz hiše se mi ne ljubi, toda k Stranskemu moram namesto včeraj. Mogoče, da me to malo razvedrí.

Dné 9. sušca leta 1885.

Sem li še takó vesela, kakor v trenutku, ko mi je dejal, da je premeščen? Gospé in Ljudmile ni bilo domá. Ko sem čakaje v vzprejemni sobi ogledovala prav lépo sliko, predstavljajočo górsko idilo, vstopi doktor. Bila sem v zadregi, a to je on hitro odpravil s svojo prirojeno zgovornostjo in duhovitostjo. Séla sva drug drugemu nasproti. Prosil me je odpuščenja, da se soproga zamuja toliko časa pri nakupávanji, ali da bode izvestno skoro domá, ker vé, da mi je priti. Pravil mi je potem prav ravnodušno, da je premeščen v Dalmacijo, in, ker sem videla, da ga to veseli, čestitala sem mu iz srca in odkrito. Gledal me je tedaj za trenutek predirajoče in me potem vél h klavirju. Igrala sem mu nekaj iz svoje fantazije, a to z vso dušo in s srcem. Kadar sem končala popolnoma morendo, prijel me je on za roko, pogledal me takó ljubó, zahvalil se mi in odšel. Zunaj sem ga že slišala, kakó je baš vstopivši soprogi pravil, da že čakam.

Ko je malo potem pričela Ljudmila svojo nalogo, nisem ji popravljala pogreškov, ker jih nisem slišala.

Po lekciji mi je gospá pripovedovala, da ji je žal zapustiti Trst, osobito radi Ljudmile in tudi nji sámí ne vé, kakó bode prijal dalmatinski zrak.

Dné 12. sušca leta 1885.

Sosedova Reza hodi že več časa jako klaverno. Danes mi je tožila, da Mihca že dolgo ni videla. Ubožica! Druzega ne misli, nego da se je ponesrečil ali obôlel, o njega hudobiji se ji niti ne sanja. Ustrašila sem se, ko je mahnila z dolgimi rokami po zraku in zakričala:

„Veste, najbrž me pa hoče iznenaditi in pride kakšnega dné práznično oblečen in me vzame s sábo. Ali ne, gospodičina, da bode takó?“

„Takó bode, takó!“ dejala sem ji.

Poskočila je od veselja, méla si roki in šepetala: „Takó bode, takó!“

Dné 14. sušca leta 1885.

Danes sem bila, Ljudmilina učiteljica, zadnjikrat pri Stranskih. Ni nje, ni njega ni bilo. Ljudmilo sem strastno objela in se težko ločila od nje.

Istega dné, zvečer.

Kje sem se naučila in kdo me je navdihnil? Prvo ljubezensko pismo moje je bilo in ni bilo moje.

Reza me je prišla prosit, naj pišem Mihcu, a lepó, prav lepó, da ga ima strašno rada, da ga pozdravlja tolikokrat, kolikor je listja in trave ter da mu je prihranila tudi za liter vina.

Jaz nisem mislila, za koga pišem, pisala sem samó ljubezensko pismo, polno srčnih čustev, le ko me je Reza opomnila, naj ne pozabim pisati, da mu je nekaj prihranila, domislila sem se, raztrgala list in napisala drugi. Ko jo vprašam za náslov, pravi, da ne vé, kje je sedaj, da pa je jeden sam Miha Godec v Trstu in da ga gotovo najdejo. Zapisala sem torej samó:

„Miha Godec v Trstu.“

Ubogi listonoša, imel bode kàj iskati, ako ga bode hotel dobiti!

Dné 18. sušca leta 1885.

Lepó! Vse oživljeno, vse veselo, vse práznično, in jaz najbolj. Kakor sije danes čvrsto svetlo solnce, takó čvrsto zró danes moje oči v svet. Kakor je jasno nebó nad nami, takó jasno je v mojem srci, v moji duši! Do kdaj bode jasno nebó, doklé bode ta sreča v mojem srci?

Popóludne pojdem s Stranskimi v Miramare, zvečer pa je pri njih domači večer k odhodu; jutri odpotujejo.

(Konec prihodnjič.)

Pismo.

Iz srca teče kri,
Od nje bom kaplje tri,
V posodico vlovila;
In z desno bom rokó
Prijela za peró
In v kri je namočila.

Pisala pismo mu,
Da notri v prsih tu
Srcé umira tuge,
Odkar je on odšel,
Nazaj besedo vzel,
Srcé prevaral druge.

Pridéla bom še tó,
Da prej, ko bo v rokó
Prejel ta list od mene,
Me zgrudi bela smrt,
Nesó me v ranjkih vrt,
Me črna prst odene!

y.

Iz življenja mlade umetnice.

Novela.

Spisala Márica.

(Konec.)

Dné 19. sušca leta 1885.

udi danes sije solnce tako ljubó, tudi danes je prostrto nad nami najčistejše nebó, v mojem srci pa je nevihta, burna nevihta. Kakó je bilo? Vprašala sem se že desetkrat in vprašujem se še vedno, kakó je bilo, dasi mi je vse jasno, četudi sem si vsakikrat natančno odgovorila.

Lahno so se zibali čolni po morji, veseli ribiči so peli svoje enolične pesmi, v tem ko se je mórje igralo v veselih valčkih. Takó vabno, takó zapeljivo je bilo mirno mórje! Šli bi bili rajši v čolnih, pa gospé Stranski morje škodi; udati smo se morali in drdrali smo z iskrimi konjiči po lepem poti proti Miramaru.

Prijetna sapica je vela in pordečila naša lica. Meni je bilo takó dobro in zajedno takó čudno pri srci, da bi bila glasno zavriskala, toda molčala sem in malone preslišala razgovor.

Sanjavo sem zrla na morje in tja daleč, daleč čéznje.

Posétili smo grad in prešli z razgovorom vso zgodovino nesrečnega ustanovitelja njegovega, takó, da je to in óna skrivnostna tihota, vladajoča v prostorih navzlic vsemu bogastvu, vplivala tožno na nas.

Popolnoma smo se razvédrili v prelepem parku med dehtečim cvetjem in razveselili v mali bližnji hiši, kjer je kipélo življenje in smo čuli otroške glasove.

Zmračilo se je. Védeli smo, da nastopi najprijetnejši večer, saj mesec se je že pokazal nad mórjem. Sklenili smo iti péš do Barkovelj.

Spredaj je šel Stranski z Ljudmilo in z mano, zadaj pa njega gospá z mojo materjo.

Mi trije smo bili vedno dober kós pred ostalima potnikoma.

Ljudmila se je utrudila in jela tožiti, da preveč hitiva. Ljubeznivo jo je mati poklicala k sebi in bila sva samá.

Molčala sva dolgo in da sem si še takó glavo ubijala, da bi kàj pametnega povedala, nisem se domislila ničesar.

Hvaliti noč se mi je zdelo bedasto, saj jo vidi tudi on; tožiti, da je skoraj prehladno — to čuti tudi on; govoriti o minulem popólu.

pnevi tudi ne, saj je bil navzočen on sam. Ker se nisem spomnila ničesar boljšega, molčala sem in napósled pozabila, da molčim. — Zdajci me vpraša on.

»Mislite li res, da grem rad iz Trsta v Dalmacijo?«

»I, sevéda«, dejala sem; »saj ste za to sami prosili.«

»Prosil sem sam, kakor veste, ker upam, da bode takó bolje záme . . . in za Vas, Liljana«, pristavil je nekoliko pozneje, stisnivši mi roko.

Stresla sem se, molčala in se čudila, kakó on vé, da bode bolje záme.

»Saj ste rekli, da bode, kar se tiče službovanja, bolje za Vas,« dejala sem mu, da sploh kàj govorim.

»To je prvo, kar me tira iz Trsta, a to ni vse.«

«Véste, kakó pravi pesnik:

»Ko glava že mi skoraj je sivala,
Ljubezen se je v srci mi razcvela« . .

in to tedaj, ko sem našel óno bitje, s katerim se takó dobro ujema moje srce, moje mišljenje. In verujte mi, da si ne domišljujem, ako Vam povem, Liljana, da je res bolje tudi za Vas, ako me ni tu!«

»Ne strašite se,« dejal je ljubeznivo, ko sem plaho povescila glavo; »jaz vem vse, jaz sem Vas v tem času opazoval in spoznal.«

»Hranite me v dobrem spominu! Da me pozabite, Vam ne velim, ker koga pozabiti hoteti se pravi misliti nánj, pravi nékov filozof; ali kadar kàj novega igrate, tedaj si mislite, kakó bi Vas jaz véno poslušal!«

Naglo in težko sem dihala, takó, da je sklonivši se k meni skrbno vprašal, ali preveč hití. Odmajala sem z glavo, toda pogledala ga nisem, ker se mi je okó porosilo. Za nekaj trenutkov sladkega molka, ozrem se vánj in tedaj sem čutila za hip na svojem čelu njega vroča ustna in šepet: »Bodite srečna, Liljana!«

Ustavila sva se in čakala ostalih izprehajalcev. Pozno v noč smo se ločili, vsi s težkim, jaz z najtežjim srcem.

Dné 22. sušca leta 1885.

Ali sem čudna! No, morebiti so tudi drugi ljudje takšni, in to me tolaži. Osebo, ki mi je morda več slabega storila negoli dobrega, ali ki ji je záme prav malo mari, imam jo rada; navdušim se zánjo brez vzroka, samó zató, ker moram. In druga, ki se mi izkuša priku-piti, te ne morem videti, ne védoča zakaj. Prvi se odpuščajo še takó

veliki pregreški, drugi se pa ne izpregleda in ne prezre nič najmanjša napaka. Taka sem, ali morda — taki smo! Kaj morem jaz zato, da ne morem videti tega Seljana, dasi nimam vzroka; nasprotno, še prav trudi se postrezati nam najbolje s svojim blagom, s svojo trgovino. Smijala sem se materi, ki se je za to prav ugrela in me imenovala muhasta. Sem li jaz kriva?

Dné 28. sušca leta 1885.

Že dva dni iščo Reze povsod, ali najti je ne morejo nikjer. Predsinočnjim je bila vsa iz sebe, naglo in površno je opravljala svoje delo, na večer pa je izginila.

Revica je gotovo šla za Mihcem svojim; ne da ga okara, gotovo ne, samo da ga preskrbi za velikonočne praznike, saj je prepričana, da ji je zvest. Ugiblremo, kaj bi se ji bilo moglo pripetiti, ali ugeniti ne more nihče.

Vélika sobota leta 1885.

Vse je práznično! Zvonovi veselo pritrkujejo in njih zvonjenje se razlega takó mило po naši dolini. Vse je prerojeno, vse kakor bi od smrti vstalo!

Kje so nekdaj Vélike sobote v otroških letih? Kakó dolgo se mi je zdelo tedaj leto od Vélike noči do Vélike noči, cela večnost! In sedaj? Tekó mi dnevi, meseci in leta, da se jedva zavedam. Sem li srečnejša nego tedaj? Sem li bila sploh kdaj srečna v svojem življenji? Vem li, kaj je sreča? Dà, na Vélike sobote večer sem bila srečen otrok! Mati je imela ves dan polne roke dela, oče se je vrnil zgodaj domóv, tedaj smo se práznično oblekli in šli vsi trije med pritrkavanjem zvonov šentjakopske fare — po predmestji jedenkrat prázničnem — v cerkev. Tu so bila záme nebesa, tu sem s sklenjenimi rokami in strmé zrla tja v bleščeči se oltar in si želela, da bi nikdar ne prišla iz tega raja. Svetloba se mi je zdela nebeška, petje angeljsko. In bila sem srečna! Sedaj vem, da je svetloba množica — lučij, bliščeči kristal — steklo, in petje ne angeljev, ampak ljudij, ki so kakor vsi drugi! . . .

Dné 9. malega travna leta 1885.

Minili so velikonočni prazniki. V ponedeljek sem bila z materjo pri Črničevih. A jaz nisem bila nič kaj dobre volje.

Vedno in vedno mi je sililo v glavo vprašanje: kje bodeš k letu obsoré? Kdo vé, kakó bode ta mali krog tedaj razkropljen na vse strani! In ti?

Zamán sem poskušala biti vesela, da bi še drugih ne žalostila — zamán! Ne morem se kazati drugačne, nego sem v resnici.

V ponedeljek se Ana čisto nič ni dala prositi, rada je igrala, igrala poleg drugega tudi »valček«, v katerem sem se baš po tej sobi vrtela v sladki omami . . .

Dné 14. malega travna leta 1885.

Prišedši iz mesta, najdem pred vrati Rezo. V temi nisem je takoj spoznala in ustrašila sem se dolge prikazni. Jedva, da me je pustila v hišo. Na moje vprašanje, kje in kod je bila, mi še odgovorila ni, ampak silila v mé, naj pišem Mihcu in mu priložim denar, ki ga ima s sábo. Pripovedovala je naglo, da je Mihca našla, pa da jo je imenoval neumno, ker ga hódi iskat brez denarja. Ona pa da je mislila, da pojde ž njo, zato da ni vzela denarja s sábo. Rekel je, da pride že sam pónjo, naj mu prej pošlje, kar ima prihranjenega.

In silila je z denarjem v mé.

Tedaj me je pa obšla prava sveta jeza. Nekoliko iz svoje bóli in nejevolje, najbolj pa iz srda do hudobnega svetá, jela sem ji dokazovati, da je Mihcu le do nje denarja in če mu pošilja tudi vse življenje, on ne bode nikdar, nikdar prišel pónjo!

Sprva mi je sezala v besedo nasprotujé, napósled pa vzela denar, nekaj zamrmrala in šla iz hiše.

Vprašala sem se potem, sem li storila dobro ali slabo delo z odkritosrčnostjo svojo?

Dné 25. malega travna leta 1885.

Kakor sem nekdam otrok hodila sáma in se ne drúžila z dečádjo, taka sem sedaj. Iskala sem si v Zagrebu v šoli družice, toda umela me ni nobena. Stoprav zadnje čase svojega bivanja na Hrvaškem sem se združila tesneje z déklico mojih let. Kar sem jaz dejala, bilo ji je prav, strinjala se je z mojimi mislimi in načeli. Prijetneje mi je bilo življenje, ko sem imela na stráni srce, ki me je umelo, ljubilo. Kakó dolgo? Za malo časa sem spoznala, da je ona kakor vse druge sebična, da ji je nad vse svoj »jaz«, da se je celó meni pridružila iz sebičnosti dobrikaje se mi, dokler ji je bilo po volji in me je potrebovala. Odrekla sem se tedaj vsemu prijateljstvu; srečo in ból, žalost in veselje prenašala sem sáma, vse zapirala v sé.

Danes pa mi je prišla na mèt nova, zanimiva, jako ugodna prikazen. To je déklica, nekaj starejša od mene, ali odkrita, nedolžna in neizkušena, da se zdim poleg nje deset let starejša, kar se izkušenj tiče. Ves svet ji je dober, o hudobiji njegovi ničesar ne vé; preživela

ni še nič, živí življenje jednolično brez skrbi, brez bóli, brez posebne sreče. Jako mi je dobra in jaz nji tudi, toda prijateljica mi ne more biti. Kakó bi ji jaz bila odkrita, ne da bi ji snéla mréno raz očij, ne da bi ji odkrila svet, kakor je. Imam jo pa vender prav rada in o navadnih rečeh se bode dalo ž njo bolje govoriti, negoli s katero drugo.

Dné 30. malega travna leta 1885.

Reza je odpovedala službo pri sosedovih, nas je prišla pozdravit in šla je prav vesela, kam — ne vem. Uboga duša, ki nima nikogar, da bi jo vodil in ji svetoval!

Danes je jako nevšečno vreme; kakó bode jutri prvega vélikega travna? S svojo novo znanko Rožo imava napraviti izlet.

Dné 1. vélikega travna leta 1885. zvečer.

Ha, ha, smejem se še zdaj, da se le spomnim. O ti nesrečni jarek ti! Bila sem z Rožo tu gôri na prijetnem samotnem griči. Bil je krasen dan, vreden biti prvi najlepšemu mesecu. Koliko cvetic sva natrgali! A kje so? O ti, roža, ti! Kakó je naju mikala na óni stráni vodotoka, takó zapeljivo je naju vabila.

Treba je bilo preskočiti. Jaz sem skočila brez pomisleka in bila sem na nasprotni stráni, ali Roža?

»Glej«, kazala sem ji, privzdignivša si nekoliko svoje dolgo krilo; »takó narêdi,« in hòp! bila sem zopet óni stráni.

»Še ne?«

»Glej, takó!« pokažem ji zopet in skačem semtertja, ali Roža stoji še vedno tam. Hoteč ji pokazati, kakó je to lahko, skakala sem še, a zdajci mi izpodrsne noga in čòf! pala sem v jarek. Za glasnim vzklikom se je vzbudil smeh in grohòt obeh.

»Gospodičina, naj Vam pomagam!« čujem za sábo glas trgovca Seljana.

Povedal je, da me je že dolgo opazoval za ónim grmovjem, ko sem skakala, in da bi me bil opomnil, da se ni bal biti presiten. Zahvalila sem se mu in rdeča do lãs privila sem se k Roži ter šla naravnost proti dômu. Domá me je mati okarala, da sem kakor otroci.

Dné 8. vélikega travna leta 1885.

Seljan se mi od ónega nesrečnega dné še bolj izkuša prikupiti, materi moji je celó nekaj omenil. Da bi resno mislil? Sedaj si bodem pa imela še očitati, da sem trpela to laskanje in da sem kazala, da

mi dobro dé. Zakaj pa ne? Zakaj bi ne bila vesela, če me ima kdo rad, saj je takó sladkó, človeku biti ljubljenu! Tudi jaz ga imam rada; to je óne mrzlóte ne čutim več do njega, a da bi ga ljubila?

Dné 12. vélikega travna leta 1885.

Danes sem dobila Seljanovo pismo. Brez mnogo okoliščin prosi moje roke. Presenetil me ni toliko list, negoli pisáva njegova. Kakó hladnó, kakó vsakdanje!

»Spoznali ste gotovo, da Vas prav rad vidim in jaz sem spoznal, da ste Vi jedina, radi katere se rad klonim zakonu. Meni je že davno treba gospodinje in« — no, takó nadaljuje list. Res, jako poetično! Kakó sem si jaz vsaj prvi list drugačen mislila!

Mati moja pa je bila náme jako huda. Žal mi je, da sem ji pokazala list. Prosila sem ga nekoliko dnij odloga v premislek, ker nisem smela naravnost odreči. Ko sem materi dejala odločno, »da ne«, rekla mi je ta srdito:

»Sevéda, ti sanjaš o kaki leseni hiši tam v hribih na stráni kakega sanjáča, ki bi ob roko oprt, tožil o vsesvetovni bóli, pel mile pesmi, a ne prinesel ničesar; ti bi se morala pa truditi kakor zdaj, ali še bolj. Seljan je dober, zopern ti ni, ima te rad, kaj še hočeš?«

Res je, vse to res, mislila sem si, ali nekoliko drugače bi vender želela.

Čudim se pa zeló, ker je mati takó hitro pozabila, da tudi ona ni ravnala bolje, nego meni očita, toda ne rečem ji ničesar, kajti je ne maram spominjati tega.

Mogoče, da se je pozneje na skrivnem kesala, ker je takó ravnala, kakor je, in da želi meni boljše usode.

Ko pomislim na svoje tékanje od hiše do hiše; na trde glavíce in prevzetne ljudi, rekla bi najrajša »dà«!

Dné 14. vélikega travna leta 1885.

Nisem se še odločila. Prav tihotapski hodim mimo njega prodajálnice in hiše, da bi me ne ugledal. Moj Bog, kakó se bojim, ker ne vém, kaj bi storila! Roža moja mi je prigovarjala in rekla, da se bodem sicer kesala, kaj hočem?

Jutri pride k nam; o ti skrivnostna roka, ki si nekoč zapisala Belzacarju tri usodne besede na steno, zapiši meni na ta popir samó jedno: »dà ali ne!«

Dné 15. vélikega travna leta 1885.

V včerajšnjih novínah smo brali, da so našli utopljeno neko neznanó žensko. Danes so šli sosedovi gledat in spoznali Rezo. Uboga Reza! Kdo vé, kakó je bilo — saj pravijo, da ima sledove mnogih udarcev.

Noč je že, njega ni bilo. Maščuje se mi in če ne pride, bodem jako huda. Danes mu rečem brez pomislika, »dà«. Razsrdila sem se na svoje učenke, zdelo se mi je, da me povsod ponižujejo, rajša nego takó težko življenje, rajša mirno na njegovi stráni. In nadaljevala bodem svoje studije še v prostih urah. Toda če se je premislil? Potem bi šele bilo po meni, ker domišljujem si že, da bi ga tudi jaz kàj rada videla.

Dné 16. vélikega travna leta 1885.

Danes je prišel. Res, jako ljubeznivo! Včeraj ni mogel, imel je opravkov čez glavo! Sklenjeno je in na jesen se poročíva. Zdaj z Bogom, knjižica, družega dela mi bode dovolj. A tudi ni mi do pisanja, kdo vé, kaj bi napisala?

»Kar se misli, odbeží, izgubi se, pozabi; kar se pa piše, izpremeni se v orožje, ki more razdreti mir družinski,« piše neka italijanska pisateljica.

Ali nocoj še moram pisati v slovó tebi, knjižica, saj to je zadnji znameniti dogodek!

Nocoj še pišem, potem, knjižica moja, vržem te v kót, in videlo te ne bode več okó . . .

»Srčna čustva se potolažijo, pamet se zrésni, in pride dan, ko se čudimo nekdanji razburjenosti; ali óni, kateri je zvédel skrivnost po neopréznem popirji, ne pozabi je. Ne, ne pozabi je!« Takó piše tista književnica in prav pravi, slušam jo, zatorej — dôsti!

Dné 19. listopada leta 1885.

Eduvard je šél po svojih opravkih. Jaz sem slonela tu pri oknu novega svojega bivališča, dokler me ni mati vzdramila. Tedaj sem pričela urêjati po sobah in napósled svoje malenkosti. Med knjigami dobim to knjižico. Najprej sem jo mislila uničiti, vendar premislila sem si hitro, mené, naj ostane, da se bodem še kdàj spomnila na minule proste dni. Nič vsega tega, kar sem pred meseci napisala, ne prekličem tudi sedaj ne. Če ji bodem še kàj zaupala, ne vém; to pa moram zabeléziti.

Dné 12. listopada sem se poročila, dné 12. listopada je umrla gospá Stranskega.

Doktor je dobil moj poročni, jaz njegov mrtvaški list. Čuden slučaj! . . .

Dné 22. prosinca leta 1886.

Jož, kakó bežé ti meseci! Prosinca že, no, pa zakaj mi ne bi hitro minévali?

Soproj moj je dober, nimam se pritoževati; vendar me tu pa tam hudó vščipne, ker me ne pozná še, kakó sem občutljiva in misli, da vzprejemem vse za šalo.

Danes me je po končanih hišnih opravkih našel pri klavirji, ljubem mojem klavirji, in dejal je sicer smeje, vendar takó, da me je zbólo v srce:

»Moja debela suknja pogreša jednega gómba; ne bi li bilo bolje, da ga takoj prišiješ, ker drugače mi bode sitno, ko jo bodem hotel obleči.«

Vstala sem resna in molče ter mu prinesla suknjo popravljeno, tedaj me je prosil odpuščanja, objel me in poljubil, ali to mi ni olajšalo srca.

Dné 12. svečana leta 1886.

Bila sem jako vesela in séla sem h klavirju, da dam duška svojim čustvom.

Med igranjem pride Eduvard. Že zopet mu ni bilo po volji, da me je dobil pri strunah. In to je vendar jedina moja zabava!

Dné 20. vélikega travna leta 1886.

Čutim se slabo že delj časa. Moči mi pešajo in stéžka stojim na nogah, toda voljno in rada trpim, saj mi je blizu, blizu moja prihodna, neznana — sreča.

Liljana ni pisala več. Malinka mi je povedala nje nagel, žalostni konec. Vinotóka meseca je ležala Liljana več dnij in slabévala je od dné do dné.

Nekega dné je držal Eduvard v naročaji nežno détece ter molče zrl pred sé na posteljo — na mrtvo ženo!

Nekoliko tednov pozneje so pokopali poleg nje prvorojénca ji — Eduvarda. . . .

